

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 12 ГПК України справи про банкрутство підвідомчі господарським судам.

Питання організаційних і правових засад створення, діяльності, реорганізації та ліквідації банків регулюються Законом України «Про банки і банківську діяльність».

За змістом норм ст. 88 цього Закону процедура ліквідації банку у зв'язку з його неплатоспроможністю починається з дня відкликання Національним банком України ліцензії і повинна бути завершена не пізніше трьох років з цього дня.

З дня прийняття рішення про відкликання ліцензії та призначення ліквідатора строк виконання всіх грошових зобов'язань банку та зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав (п. 3 ч. 1 ст. 91 зазначеного Закону).

Згідно зі ст. 14 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, протягом тридцяти днів від дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують. Вимоги конкурсних кредиторів, що заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, — не розглядаються і вважаються погашеними, про що господарський суд зазначає в ухвалі, якою затверджує реєстр вимог кредиторів. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає

УХВАЛА

колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України
від 6 жовтня 2010 р.

(в и т я г)

У листопаді 2009 р. Г. звернувся до суду із позовом до акціонерного комерційного банку «Європейський» (далі — Банк) про визнання його кредитором Банку.

Позивач мотивував вимоги тим, що він є вкладником Банку. Перебуваючи у довгостроковому відрядженні, він дізнався про запровадження процедури ліквідації Банку. Пославшись на те, що не зміг своєчасно подати вимогу про виплату коштів, Г. просив визнати пропущення строку на подачу вимоги до ліквідатора Банку про виплату коштів поважним; визнати його кредитором на суму 30 тис. 466 грн 14 коп. та 265 тис. 527 грн

55 коп. і внести його до реєстру кредиторів четвертої черги для задоволення вимог до Банку.

Червонозаводський районний суд м. Харкова рішенням від 9 грудня 2009 р. позов задовольнив частково: визнав причини пропущення Г. строку на подання вимоги до ліквідатора Банку поважними та зобов'язав ліквідатора Банку визнати Г. кредитором четвертої черги для задоволення вимог за договорами банківського вкладу.

Апеляційний суд Харківської області рішенням від 31 березня 2010 р. рішення районного суду змінив: у частині зобов'язання ліквідатора Банку визнати Г. кредитором та внести його до

реєстру кредиторів четвертої черги для задоволення вимог до Банку скасував, у задоволенні позову в цій частині відмовив. У решті рішення суду першої інстанції залишено без змін.

У поданій до Верховного Суду України касаційній скарзі ліквідатор Банку Л., пославшись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, просила скасувати судові рішення та закрити провадження у справі.

Відповідно до п. 2 розд. XIII «Перехідні положення» Закону від 7 липня 2010 р. № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» касаційні скарги (подання) на рішення загальних судів у кримінальних і цивільних справах, подані до Верховного Суду України до 15 жовтня 2010 р. і призначені (прийняті) ним до касаційного розгляду, розглядаються Верховним Судом України в порядку, який діяв до набрання чинності цим Законом.

У зв'язку з цим справа підлягає розгляду за правилами ЦПК в редакції, чинній до введення в дію зазначеного Закону.

Заслухавши суддю-доповідача, обговоривши наведені в скарзі доводи та перевіrivши матеріали справи, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Суди встановили, що Г. — вкладник Банку згідно з договорами банківського вкладу: від 7 серпня 2008 р. — на суму 125 тис. грн на строк до 28 січня 2010 р.; від 8 січня 2009 р. — на суму 231 тис. 460 грн на строк до 12 січня 2010 р.; від 8 січня 2009 р. — на суму 27 тис. 898 доларів США на строк до 12 січня 2010 р.

Постановою Правління Національного банку України від 19 серпня 2009 р. № 489 у Банку відкликано банківську ліцензію, призначено ліквідатора та запроваджено процедуру ліквідації Банку у зв'язку з його неплатоспроможністю.

26 серпня 2009 р. інформацію про запровадження процедури ліквідації опубліковано в газеті «Голос України».

29 жовтня 2009 р. Г. отримав 150 тис. грн з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Вирішуючи спір по суті та задовольняючи позов Г. до відповідача — ліквідатора Банку, суд першої інстанції виходив з його обґрунтованості, порушення прав Г. та наявності підстав для їх захисту в обраний ним спосіб у порядку цивільного судочинства.

Частково погоджуючись із рішенням суду першої інстанції та змінюючи його в частині зобов'язання ліквідатора Банку визнати Г. кре-

дитором і внести його до реєстру кредиторів Банку четвертої черги для задоволення вимог до Банку та відмовляючи Г. у задоволенні позову в цій частині, апеляційний суд, пославшись на гл. 16 Закону від 7 грудня 2000 р. № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» (далі — Закон № 2121-III), виходив з того, що питання про задоволення вимог окремих кредиторів в індивідуальному порядку поза межами ліквідаційної процедури не допускається і відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону від 14 травня 1992 р. № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі — Закон № 2343-XII) та п. 2 ч. 1 ст. 12 ГПК має розглядатися господарським судом.

Водночас, поновлюючи Г. строк звернення до ліквідатора Банку із заявою про визнання його кредиторських вимог до Банку, апеляційний суд вважав, що ці вимоги підлягають задоволенню в порядку цивільного судочинства, оскільки лише після визнання Г. кредитором Банку правовідносини регулюються Законом № 2343-XII.

Однак із цими висновками судів не можна погодитись, оскільки вони ухвалені з порушенням норм процесуального права.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 12 ГПК справи про банкрутство підвідомчі господарським судам.

Питання організаційних і правових засад створення, діяльності, реорганізації та ліквідації банків регулюються Законом № 2121-III.

Згідно зі ст. 2 зазначеного Закону ліквідація банку — це процедура припинення функціонування банку як юридичної особи відповідно до положень цього Закону.

Ліквідатор — це юридична або фізична особа, яка здійснює функції щодо припинення діяльності банку та задоволення вимог кредиторів, а кредитор банку — юридична або фізична особа, яка має документально підтверджені вимоги до боржника щодо його майнових зобов'язань.

За змістом норм ст. 88 Закону № 2121-III процедура ліквідації банку у зв'язку з його неплатоспроможністю починається з дня відкликання Національним банком України ліцензії і повинна бути завершена не пізніше трьох років з цього дня.

Поняття банкрутства, порядок відновлення платоспроможності суб'єкта підприємницької діяльності — боржника або визнання його банкрутом, порядок та умови застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредитора визначається Законом № 2343-XII.

Банкрутство — визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою

платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури (ст. 1 цього Закону).

Відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону № 2343-ХІІ законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом при розгляді судом справи про визнання банку неплатоспроможним (банкрутом) застосовується в частині, що не суперечить нормам Закону № 2121-ІІІ.

У ч. 3 ст. 88 Закону № 2121-ІІІ зазначено, що законодавство України про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом при розгляді судом справи про визнання банку неплатоспроможним застосовується в частині, що не суперечить нормам цього Закону.

Згідно з абз. 1 ч. 1 ст. 14 Закону № 2343-ХІІ конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, протягом тридцяти днів від дня опублікування в офіційному друкованому органі оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують.

З дня прийняття рішення про відкликання ліцензії та призначення ліквідатора строк виконання всіх грошових зобов'язань банку та зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав (п. 3 ч. 1 ст. 91 Закону № 2121-ІІІ).

Відповідно до ч. 2 ст. 14 Закону № 2343-ХІІ вимоги конкурсних кредиторів, що заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, або не заявлені взагалі, — не розглядаються і вважаються погашеними, про що господарський суд

зазначає в ухвалі, якою затверджує реєстр вимог кредиторів. Зазначений строк є граничним і поновленню не підлягає.

Боржник разом із розпорядником майна за наслідками розгляду таких вимог повністю або частково визнає їх або відхиляє з обґрунтуванням підстав відхилення, про що розпорядник майна повідомляє письмово заявників і господарський суд.

Рішення боржника про невизнання вимог може бути оскаржене до господарського суду, що порушив провадження у справі про банкрутство.

За таких обставин висновок апеляційного суду про те, що вимоги про поновлення строку звернення до боржника та про зобов'язання Банку включити його до переліку кредиторів Банку підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, не можна визнати обґрунтованим, як і судові рішення обох інстанцій щодо вирішення решти його вимог у такому ж процесуальному порядку.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 205 ЦПК суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Отже, суди першої та апеляційної інстанцій ухвалили рішення по суті позовної заяви Г. безпідставно.

Керуючись статтями 205, 340 ЦПК, колегія суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України касаційну скаргу ліквідатора Л. задовольнила: рішення Червонозаводського районного суду м. Харкова від 9 грудня 2009 р. та рішення Апеляційного суду Харківської області від 31 березня 2010 р. скасувала, провадження у цивільній справі закрила.

РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ *

Поняття «оподатковувана поставка», наведене в підпункті «г» п. 9.8 ст. 9 Закону України «Про податок на додану вартість», охоплює як операції з продажу товарів (послуг), так і операції з їх придбання

ПОСТАНОВА Іменем України

23 травня 2011 р. Верховний Суд України, розглянувши у відкритому судовому засіданні справу за позовом приватного підприємства «Саньсун» (далі — ПП) до Лівобережної міжрайонної державної податкової інспекції у м. Дніпропетровську (далі — ДПІ) про скасування акта та зобов'язання вчинити дії, **в с т а н о в и в:**

У квітні 2008 р. ПП звернулося до суду з позовом, у якому просило скасувати складений ДПІ акт від 14 лютого 2008 р. № 82 про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість (далі — ПДВ) на підставі підпункту «г» п. 9.8 ст. 9 Закону від 3 квітня 1997 р. № 168/97-ВР «Про податок на додану вартість» (далі — Закон № 168/97-ВР) у зв'язку із поданням останнім

* Публікується повний текст судового рішення з незначною редакційною правкою.

протягом дванадцяти послідовних податкових місяців (із січня по грудень 2007 р.) податкових декларацій з ПДВ, які свідчать про відсутність оподатковуваних поставок; також просило зобов'язати відповідача видати позивачу оригінал свідоцтва № 100094722 про реєстрацію платника ПДВ, виданого 1 лютого 2008 р.

На обґрунтування позову ПП послалося на те, що протягом зазначеного періоду згідно з показниками податкових декларацій, зокрема за грудень 2007 р., воно мало оподатковувані операції, за наслідками яких у нього виникло право на податковий кредит. Тому анулювання реєстрації платника ПДВ є безпідставним.

Дніпропетровський окружний адміністративний суд постановою від 9 липня 2008 р. у задоволенні позову відмовив.

Дніпропетровський апеляційний адміністративний суд постановою від 1 квітня 2009 р. рішення суду першої інстанції скасував, а позов задовольнив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 15 грудня 2010 р. постанову апеляційного суду скасував та залишив у силі постанову суду першої інстанції.

У заяві про перегляд судових рішень Верховним Судом України з підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 237 КАС, ПП просило скасувати ухвалу Вищого адміністративного суду України від 15 грудня 2010 р. та направити справу на новий касаційний розгляд, посилаючись на те, що касаційний суд у подібних правовідносинах неоднаково застосував п. 1.4 ст. 1 Закону № 168/97-ВР. На обґрунтування заяви додано ухвали Вищого адміністративного суду України від 26 травня 2009 р. (№ К-10854/08) та від 24 березня 2010 р. (№ К-6201/09).

Заслухавши представника Державної податкової служби України, який дав пояснення щодо суті правового регулювання зазначеної норми закону, перевіrivши за матеріалами справи наведені у заяві доводи, Верховний Суд України визнав, що у цьому випадку має місце неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм права, за якого суди по-різному вирішують питання: щодо правомірності анулювання реєстрації платника ПДВ на підставі підпункту «г» п. 9.8 ст. 9 Закону № 168/97-ВР у зв'язку зі здійсненням останнім протягом дванадцяти послідовних податкових місяців господарських операцій, за наслідками яких у нього виникло лише право на податковий кредит; а також щодо віднесення таких операцій до оподатковуваних поставок.

Так, у доданих до заяви ухвалах касаційний суд указав на неправомірність анулювання свідоцтва платника ПДВ з підстав, установлених підпунктом «г» п. 9.8 ст. 9 Закону № 168/97-ВР, за умови здійснення таким платником операцій, за наслідками яких останній сформував податковий кредит та відобразив його у податковій декларації. При цьому суд дійшов висновку, що за змістом п. 1.4 ст. 1 Закону № 168/97-ВР до оподатковуваних поставок належить як продаж, так і придбання товарів (послуг).

Водночас у справі, що розглядається, Вищий адміністративний суд України, аналізуючи зміст пунктів 1.1, 1.4 ст. 1 та п. 3.1 ст. 3 Закону № 168/97-ВР, дійшов висновку, що оподатковуваними поставками є поставки товарів або поставки послуг, у результаті яких у платника податку-постачальника виникає об'єкт оподаткування ПДВ та, відповідно, нараховуються податкові зобов'язання з цього податку. На думку касаційного суду, поняттям «оподатковувані поставки» не охоплюються операції платника податку з придбання товарів і послуг, у тому числі тих, із яких у покупця виникає право на податковий кредит.

Вирішуючи питання про усунення неоднакового застосування зазначених норм права, Верховний Суд України виходить із такого.

У розумінні п. 1.1 ст. 1 Закону № 168/97-ВР оподатковувана операція — це операція, яка підлягає оподаткуванню ПДВ.

За змістом підпункту 3.1.1 п. 3.1 ст. 3 цього Закону об'єктом оподаткування є операції платників податку з поставки товарів та послуг, місце надання яких знаходиться на митній території України.

Зазначені норми Закону, як і визначення понять, пов'язаних з поставками товарів та послуг, наведених у п. 1.4 ст. 1 Закону № 168/97-ВР, не дають підстав для розмежування операцій з продажу та придбання товарів (послуг) при визначенні оподаткованої поставки для застосування підпункту «г» п. 9.8 ст. 9 Закону № 168/97-ВР, оскільки операція з поставки товарів та послуг, що є об'єктом оподаткування ПДВ, є двостороннім правомочинном, і для однієї сторони така операція є продажем, а для другої — придбанням, в результаті чого у продавця виникає податкове зобов'язання, а у покупця — право на податковий кредит. Тобто поняття «оподатковувана поставка» охоплює як операції з продажу товарів (послуг), так і операції з їх придбання.

Таким чином, висновки касаційного суду про відсутність у позивача, який у декларації з ПДВ відобразив податковий кредит, сформувавший за

наслідками господарської операції з придбання товарів та послуг, оподаткованої поставки та правомірність анулювання його реєстрації як платника ПДВ ґрунтуються на неправильному застосуванні норм матеріального права.

З урахуванням наведеного та відповідно до ч. 2 ст. 243 КАС ухвала Вищого адміністративного суду України від 15 грудня 2010 р. підлягає скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Керуючись статтями 241—243 КАС, Верховний Суд України **п о с т а н о в и в :**

Заяву ПП задовольнити.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 15 грудня 2010 р. скасувати, справу направити на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого п. 2 ч. 1 ст. 237 КАС.

РІШЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКИХ СПРАВАХ

Наслідки прострочення боржником грошового зобов'язання у вигляді інфляційного нарахування на суму боргу та 3 % річних, передбачених ч. 2 ст. 625 ЦК України, — це не санкції, а спосіб захисту майнового права та інтересу, який полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора внаслідок знецінення грошових коштів у зв'язку з інфляційними процесами та отриманні компенсації (плати) від боржника за користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредиторів, а тому ці кошти нараховуються незалежно від вини боржника та від сплати ним неустойки (пені) за порушення виконання зобов'язання

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 15 листопада 2010 р.

(в и т я г)

У жовтні 2009 р. заступник прокурора Деснянського району м. Києва звернувся до суду з позовом в інтересах держави в особі фінансового управління Деснянської районної у м. Києві державної адміністрації (далі — управління РДА) до публічного акціонерного товариства «Акціонерний комерційний банк «Київ» (далі — Банк) про стягнення 199 тис. 734 грн, а саме: інфляційних втрат у розмірі 61 тис. 941 грн, 3 % річних від простроченої суми в розмірі 28 тис. 364 грн та пені в розмірі 109 тис. 429 грн.

Позовні вимоги (з посиланням на положення статей 549, 625 ЦК) обґрунтовані неналежним виконанням відповідачем зобов'язання за договором банківського вкладу (депозиту) від 19 листопада 2008 р. № 08/456 (з урахуванням додаткових угод) щодо повернення вкладу в строк, передбачений умовами договору.

Господарський суд м. Києва рішенням від 22 грудня 2009 р. позов задовольнив частково: постановив стягнути з Банку на користь управління РДА 3 % річних у розмірі 4 тис. 192 грн. У решті позову відмовлено.

Київський апеляційний господарський суд постановою від 23 березня 2010 р., залишеною без змін постановою Вищого господарського

суду України від 20 липня 2010 р., рішення суду першої інстанції залишив без змін.

Залишаючи без змін постанову суду апеляційної інстанції і, відповідно, рішення суду першої інстанції, Вищий господарський суд України виходив із того, що згідно зі статтями 58, 85 Закону від 7 грудня 2000 р. № 2121-III «Про банки і банківську діяльність» (далі — Закон № 2121-III) банк не відповідає за невиконання або несвоєчасне виконання зобов'язань у разі оголошення мораторію на задоволення вимог кредиторів, тому протягом дії останнього не нараховуються неустойка (штраф, пеня), інші фінансові (економічні) санкції за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

У зв'язку з цим за висновками суду касаційної інстанції вимоги кредитора про стягнення передбачених ч. 2 ст. 625 ЦК інфляційних втрат та 3 % річних, нарахованих у період дії мораторію, не підлягають задоволенню.

У заяві про перегляд Верховним Судом України постанови Вищого господарського суду України від 20 липня 2010 р. з підстав, передбачених п. 1 ст. 111¹⁶ ГПК, Генеральний прокурор України просив скасувати зазначену постанову і направити справу на новий розгляд до суду касаційної ін-

станції, посилаючись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції положень ст. 625 ЦК та ст. 85 Закону № 2121-III, внаслідок чого ухвалено різні за змістом судові рішення у подібних правовідносинах.

На обґрунтування заяви додано постанови Вищого господарського суду України від 5 серпня 2010 р. у справі № 4/719 та від 8 липня 2010 р. у справі № 25/528.

За результатами розгляду касаційних скарг у цих справах Вищий господарський суд України, застосувавши до спірних правовідносин норми матеріального права, що містяться у ст. 625 ЦК та ст. 85 Закону № 2121-III, дійшов висновку про те, що дія мораторію на задоволення вимог кредиторів банку не поширюється на інфляційні нарахування на суму боргу та відсотки річних, оскільки останні входять до складу грошового зобов'язання і не є санкціями за невиконання чи неналежне виконання грошового зобов'язання.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, перевіrivши наведені заявником обставини, Верховний Суд України визнав, що заява підлягає задоволенню з таких підстав.

Вирішуючи справу, що розглядається, суд установив, що 19 листопада 2008 р. управління РДА та Банк уклали договір банківського вкладу (депозиту) № 08/456 з розміщенням вкладу (депозиту) у розмірі 1 млн грн до 18 лютого 2009 р. включно, дата повернення вкладу — 19 лютого 2009 р. Додатковими угодами від 1 грудня 2008 р. № 2 та від 2 грудня 2008 р. № 3 сторони збільшили відсоткову ставку на вклад до 17 % річних та суму вкладу (депозиту) на 7 тис. грн. Банківський вклад повернено з порушенням встановленого договором строку.

Правління НБУ постановою від 6 лютого 2009 р. № 53 призначило в Банк тимчасову адміністрацію строком на один рік — з 9 лютого 2009 р. до 9 лютого 2010 р. — та ввело мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на шість місяців з метою створення сприятливих умов для відновлення фінансового стану Банку.

У ч. 2 ст. 58 Закону № 2121-III встановлено, що банк не відповідає за невиконання або несвоєчасне виконання зобов'язань, зокрема у разі оголошення мораторію на задоволення вимог кредиторів.

Згідно з п. 2 ч. 3 ст. 85 зазначеного Закону протягом дії мораторію не нараховуються неустойка (штраф, пеня), інші фінансові (економічні) санкції за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань перед кредиторами та зобов'язань

щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Відповідно до ч. 1 ст. 230 ГК штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

У ст. 625 ЦК визначено, що боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання.

Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також 3 % річних від простроченої суми, якщо інший розмір відсотків не встановлений договором або законом.

Виходячи з положень зазначеної норми, наслідки прострочення боржником грошового зобов'язання у вигляді інфляційного нарахування на суму боргу та 3 % річних — це не санкції, а спосіб захисту майнового права та інтересу, який полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора внаслідок знецінення грошових коштів у зв'язку з інфляційними процесами та отриманні компенсації (плати) від боржника за користування утримуваними ним грошовими коштами, належними до сплати кредиторів, а тому ці кошти нараховуються незалежно від вини боржника та від сплати ним неустойки (пені) за порушення виконання зобов'язання.

Таким чином, інфляційні нарахування на суму боргу та 3 % річних входять до складу грошового зобов'язання, у зв'язку з чим дія мораторію відповідно до ст. 85 Закону № 2121-III на них не поширюється.

За таких обставин висновок Вищого господарського суду України про те, що нараховані позивачем згідно з ч. 2 ст. 625 ЦК інфляційні втрати та 3 % річних у період дії мораторію є штрафними санкціями, не ґрунтується на вимогах чинного законодавства.

Враховуючи наведене та керуючись статтями 111²³—111²⁵ ГПК, Верховний Суд України заяву Генерального прокурора України задовольнив: постанову Вищого господарського суду України від 20 липня 2010 р. скасував, а справу направив на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена лише на підставі, встановленій п. 2 ч. 1 ст. 111¹⁶ ГПК.

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Норми Особливої частини КК України мають базуватися на нормах Загальної частини цього Кодексу. Про це законодавець спеціально зазначив у ст. 65 КК України, якою встановлено загальні засади призначення покарання. Згідно з ч. 1 цієї статті суд призначає покарання не тільки в межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, і, враховуючи ступінь його тяжкості, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, але й відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу.

З огляду на ці положення закону суд при призначенні покарання повинен враховувати не тільки межі караності діяння, встановлені у відповідній санкції статті Особливої частини КК України, а й ті норми Загальної частини цього Кодексу, в яких регламентуються цілі, система покарань, підстави, порядок та особливості застосування окремих його видів, а також регулюються інші питання, пов'язані з призначенням покарання, здатні вплинути на вибір (обрання) судом певних його виду і міри, в тому числі й тих положень, що передбачені ч. 2 ст. 59 КК України.

На підставі ч. 2 ст. 59 КК України, в якій передбачено, що конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, це додаткове покарання за некорисливий злочин не застосовується навіть тоді, коли санкцією статті (частини статті) Особливої частини КК України воно передбачене як обов'язкове

ПОСТАНОВА

Верховного Суду України від 4 квітня 2011 р.

(в и т я г)

Харківський районний суд Харківської області вироком від 7 квітня 2009 р. засудив К.: за ч. 1 ст. 309 КК — на один рік позбавлення волі; за ч. 2 ст. 309 КК — на три роки позбавлення волі; за ч. 2 ст. 307 КК на п'ять років позбавлення волі з конфіскацією майна. На підставі ст. 70 КК за сукупністю злочинів йому призначено п'ять років позбавлення волі з конфіскацією майна.

К. засуджено за вчинення таких злочинів.

29 грудня 2007 р. приблизно о 7 год. він, перебуваючи за місцем свого проживання, незаконно виготовив особливо небезпечну психотропну речовину, що містила псевдофедрин та метамфетамін (первітин). Частина цієї речовини К. використав для особистого вживання, а решту (вагою в перерахунку на суху речовину 0,2205 г) незаконно зберігав для особистого вживання без мети збуту до її вилучення працівниками міліції о 9 год. того ж дня під час огляду його помешкання.

4 січня 2008 р. К., перебуваючи за місцем свого проживання, повторно незаконно виготовив і зберігав для особистого вживання без мети збуту особливо небезпечну психотропну речовину, що містила псевдофедрин та метамфетамін (первітин). Того ж дня К. був затриманий працівниками міліції, які під час його особистого огляду вилучили у нього зазначену психотропну речовину вагою в перерахунку на суху речовину 0,2412 г.

19 червня 2008 р., перебуваючи за місцем свого проживання, К. незаконно виготовив і зберігав особливо небезпечну психотропну речовину — кустарно виготовлений препарат із псевдофедрину, що містив метамфетамін (первітин). Того ж дня приблизно о 16 год. 15 хв. шляхом безкоштовного пригощання він незаконно збув Н. частину речовини (вагою в перерахунку на суху речовину 0,0041 г), а частину цього препарату (вагою в перерахунку на суху речовину 0,0016 г) приблизно о 16 год. 30 хв. у такий самий спосіб незаконно збув З. Залишок особливо небезпечної психотропної речовини (вагою в перерахунку на суху речовину 0,2258 г) К. незаконно зберігав за місцем свого проживання для особистого вживання до його вилучення працівниками міліції о 18 год. 10 хв. того ж дня під час огляду його помешкання.

Апеляційний суд Харківської області ухвалою колегії суддів судової палати у кримінальних справах від 8 жовтня 2009 р. вирок щодо К. залишив без зміни.

Верховний Суд України ухвалою колегії суддів Судової палати у кримінальних справах від 23 грудня 2010 р. касаційне подання прокурора, в якому порушувалося питання про виключення із судових рішень на підставі ч. 2 ст. 59 КК вказівки про призначення К. додаткового покарання у

виді конфіскації майна, залишив без задоволення, а судові рішення щодо нього — без зміни.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою колегії суддів Судової палати у кримінальних справах від 22 лютого 2011 р. кримінальну справу щодо К. допустив до провадження Верховного Суду України за заявою заступника Генерального прокурора України про перегляд винесеної в цій справі ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 грудня 2010 р.

У заяві заступника Генерального прокурора України зазначалося, що К. додаткове покарання у виді конфіскації майна призначено всупереч вимогам ч. 2 ст. 59 КК, оскільки злочин, передбачений ч. 2 ст. 307 КК, він вчинив не з корисливих мотивів. У заяві також вказано, що підставою для перегляду ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 грудня 2010 р. щодо К. є неоднакове застосування судом касаційної інстанції ч. 2 ст. 59 КК, внаслідок чого було ухвалено різні за змістом судові рішення щодо подібних суспільно небезпечних діянь.

На обґрунтування заяви надано копію ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 14 жовтня 2008 р. щодо М., засудженого вироком Дарницького районного суду м. Києва від 29 грудня 2006 р. за ч. 1 ст. 309, ч. 2 ст. 307, ч. 1 ст. 317 КК, якою суд касаційної інстанції на підставі ч. 2 ст. 59 КК виключив вказівку про призначення засудженому додаткового покарання у виді конфіскації майна, оскільки злочин, передбачений ч. 2 ст. 307 КК, він вчинив не з корисливих мотивів.

Заступник Генерального прокурора України у своїй заяві наполягав на тому, що встановлення конфіскації майна як обов'язкового додаткового покарання в санкції ч. 2 ст. 307 КК «має характер колізії з положеннями ч. 2 ст. 59 КК. Пріоритет у такій колізії завжди повинно мати положення, передбачене Загальною частиною КК, оскільки це положення загального характеру і воно вирішує ситуацію з колізією правовим змістом на користь особи». Він порушив питання про скасування ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 грудня 2010 р. щодо К. і направлення справи на новий розгляд до суду касаційної інстанції.

Заслухавши суддю-доповідача, заступника Генерального прокурора України, який підтримав доводи заяви про перегляд винесеної в справі щодо К. ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду Украї-

ни від 23 грудня 2010 р., перевібивши матеріали справи та обговоривши доводи, наведені у заяві, Верховний Суд України дійшов висновку, що заява підлягає задоволенню.

У статтях 51 і 52 КК встановлено, що одним із додаткових покарань, яке може бути застосовано до осіб, визнаних винними у вчиненні злочинів, є конфіскація майна.

Відповідно до ст. 59 КК покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини й може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК.

Користю (корисливими спонуканнями, корисливим мотивом) у чинному законодавстві про кримінальну відповідальність розуміється бажання винного одержати внаслідок вчинення злочину матеріальні блага для себе чи інших осіб, одержати або зберегти певні майнові права, уникнути матеріальних витрат, досягти іншої матеріальної вигоди.

У ч. 2 ст. 307 КК, за якою засуджено М. і К., встановлено кримінальну відповідальність за кваліфіковані види незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання з метою збуту, а також за незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, тобто за злочинні дії, які можуть вчинятися як із корисливих, так і з інших мотивів. Однак санкцією ч. 2 ст. 307 КК передбачено обов'язкове застосування до винної особи конфіскації майна.

Як установили суди, і М., і К. вчинили збут психотропних речовин не з корисливих, а з інших мотивів — безкоштовно пригостили ними своїх знайомих.

Касаційний суд при розгляді справи щодо М. дійшов висновку, що до цього засудженого конфіскацію майна було застосовано всупереч вимогам норми Загальної частини КК, а саме — ч. 2 ст. 59 КК, яка повинна мати пріоритет у застосуванні.

Щодо К. касаційний суд прийняв протилежне рішення — суд визнав, що конфіскацію майна до цього засудженого застосовано правильно, оскільки це додаткове покарання «передбачене спеціальним законом як обов'язкове».

Таким чином, суд касаційної інстанції в різних справах неоднаково застосував кримінальний закон, у результаті чого було ухвалено різні за змістом судові рішення щодо подібних суспільно небезпечних діянь. Це сталося внаслідок неодна-

кового розуміння колегіями суддів питання щодо співвідношення норм Загальної та Особливої частин КК, а саме ч. 2 ст. 59 і ч. 2 ст. 307 КК.

Верховний Суд України, виходячи із зазначеного, вважає, що касаційний суд правильно вирішив справу щодо М.

Норми Особливої частини КК мають базуватися на нормах Загальної частини КК. Це спеціально зазначив законодавець у ст. 65 КК, в якій встановлено загальні засади призначення покарання. Згідно з ч. 1 цієї статті суд призначає покарання не тільки в межах, встановлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин, і, враховуючи ступінь його тяжкості, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання, але й відповідно до положень Загальної частини цього Кодексу.

З огляду на ці положення, суд при призначенні покарання має враховувати не тільки межі караності діяння, встановлені у відповідній санкції статті Особливої частини КК, а й ті норми Загальної частини цього Кодексу, в яких регламентуються цілі, система покарань, підстави, порядок та особливості застосування окремих його видів, а також регулюються інші питання, пов'язані з призначенням покарання, здатні вплинути на вибір (обрання) судом певних його виду і міри, в тому числі й тих положень, що передбачені ч. 2 ст. 59 КК.

Це положення п. 2 ч. 1 ст. 65 КК касаційний суд при розгляді справи щодо К. не врахував, унаслідок чого ухвалив помилкове рішення, визнавши, що додаткове покарання у виді конфіскації майна до засудженого застосовано правильно.

У зв'язку з цим ухвалу колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 грудня 2010 р. щодо К. на підставі п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК належить скасувати, а справу направити на новий касаційний розгляд.

Новий касаційний розгляд справи належить здійснити у повній відповідності з чинним законодавством.

На підставі викладеного, керуючись статтями 400²⁰, 400²¹, 400²² КПК, Верховний Суд України постановив: заяву заступника Генерального прокурора України задовольнити, ухвалу колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 23 грудня 2010 р. у кримінальній справі щодо К. скасувати, справу направити на новий касаційний розгляд до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Постанова є остаточною і не може бути оскаржена, лише тільки на підставі, передбаченій п. 2 ч. 1 ст. 400¹² КПК.

ДОВІДКА:

Судова палата Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою колегії суддів від 21 червня 2011 р. касаційне подання прокурора задовольнила.

Вирок Харківського районного суду Харківської області від 7 квітня 2009 р. та ухвалу Апеляційного суду Харківської області від 8 жовтня 2009 р. щодо К. змінено.

Виключено на підставі ч. 2 ст. 59 КК призначення К. за ч. 2 ст. 307 КК та за сукупністю злочинів додаткового покарання у виді конфіскації майна.

Звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України у зв'язку з примиренням винного з потерпілим визнано необґрунтованим, оскільки засуджений вчинив два злочини невеликої тяжкості, що утворюють сукупність, через що не можна застосовувати положення ст. 46 КК України

УХВАЛА

*колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 15 березня 2011 р.
(в и т я г)*

Ковельський міськрайонний суд Волинської області постановою від 12 березня 2010 р. звільнив С.І. від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 286, ч. 1 ст. 296 КК на підставі ст. 46 КК та ст. 8 КПК у зв'язку з його примиренням із потерпілими.

В апеляційному порядку постановою суду не переглядалась.

С.І. обвинувачувався у тому, що 18 листопада 2009 р. він, перебуваючи на вулиці біля нічного

клубу, із хуліганських спонукань, грубо порушуючи громадський порядок з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжувалось особливою зухвалістю, в присутності сторонніх осіб, умисно завдав ударів руками й ногами в голову та інші частини тіла Ф.В., спричинивши йому легкі тілесні ушкодження з короточасним розладом здоров'я.

(Продовження на с. 30)

ного. Такі дії не сумісні з принципом юридичної визначеності, а тому є порушенням пункту 1 (с) ст. 5 Конвенції.

Суд також встановив, що заявник тримався під вартою в якості підозрюваного більше шести днів, не маючи доступу до суду, що є порушенням пункту 3 ст. 5 Конвенції.

Розглянувши справу, Суд одногласно:

«1. Приєднує до розгляду справи по суті заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту та відхиляє їх після розгляду;

2. Оголошує заяву прийнятною;

3. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення матеріального аспекту ст. 3 Конвенції;

4. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення процесуального аспекту ст. 3 Конвенції;

5. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення пункту 1 (с) ст. 5 Конвенції;

Також С.І. обвинувачувався у тому, що 20 листопада 2009 р., керуючи автомобілем і рухаючись із подвір'я будинку, порушив вимоги підпункту 2.3 (б), 10.2 Правил дорожнього руху, внаслідок чого зіткнувся з моторолером під керуванням С.Т., який рухався, не порушуючи цих Правил. Внаслідок ДТП водій моторолера С.Т. отримав тілесні ушкодження середньої тяжкості з тривалим розладом здоров'я.

Звільняючи С.І. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, суд вказав, що злочини ним вчинені вперше і належать до злочинів невеликої тяжкості, що він примирився з потерпілими Ф.В. і С.Т., а заподіяну шкоду відшкодував потерпілим у повному обсязі.

У касаційному поданні перший заступник прокурора Волинської області порушив питання про скасування постанови суду у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону і направленням матеріалів справи на новий судовий розгляд. Він послався на те, що С.І. вчинив два злочини невеликої тяжкості, які утворюють реальну сукупність, тому суд не мав права закрити провадження у справі на підставі ст. 46 КК і ст. 8 КПК, оскільки це можливо лише в кримінальних справах щодо особи, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості або необережний злочин середньої тяжкості, а С.І. вчинив два злочини в різний час і не може вважатися таким, що вчинив злочин уперше.

6. Постановляє, що у цій справі мало місце порушення пункту 3 ст. 5 Конвенції;

7. Постановляє:

(а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 ст. 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявнику 10 000 євро на відшкодування моральної шкоди з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати; плюс три відсоткові пункти.

8. Відхиляє решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції».

Рішення у кримінальних справах

(Закінчення. Початок ухвали на с. 11)

С. подав заперечення на касаційне подання, вважаючи, що суд порушень не допустив.

Перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи, зазначені у поданні, колегія суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що подання підлягає задоволенню з таких підстав.

Як убачається з матеріалів справи С.І. вчинив два злочини невеликої тяжкості, передбачені ч. 1 ст. 286 і ч. 1 ст. 296 КК.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 КК зазначені злочини складають сукупність злочинів, кожен із яких має самостійний склад, який передбачений різними статтями КК і які вчинені в різний час.

Згідно з матеріалами справи злочини С.І. вчинив 18 і 20 листопада 2009 р.

Відповідно до ч. 1 ст. 46 КК звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка вперше вчинила злочин невеликої тяжкості.

Суд не врахував зазначених вимог закону і необгрунтовано звільнив С.І. від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК, вказавши про вчинення ним двох злочинів невеликої тяжкості вперше.

Оскільки при звільненні С.І. від кримінальної відповідальності суд неправильно застосував закон, то постанову Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 12 березня 2010 р. щодо С.І. скасували, а справу направили на новий судовий розгляд.